

τά συγκαιρινά πράγματα, τούς ἀνέκουν. Μπορεῖ τὸ μέλλον νὰ γίνῃ τῶν δυνατῶν.

— Μὰ πὺθ σῶστὸς ἀπὸ τίς πατρίδες εἶναι ὁ κοσμοπολιτισμὸς.

Δὲν τὸ ξέρω. Ἐγὼ ἓνα μονάχα ξέρω, πὺθ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ γίνω κοσμοπολίτης, γιατί ὁ κοσμοπολίτης πού, περνώντας ἀπὸ τὴ λογικὴ μου, φαίνεται σὰ σωστός, δὲν μπόρεσε ἀκόμη νὰ χωθεῖ στὰ κόκκαλά μου καὶ στὰ νεύρα μου, στὴν αἰσθησή μου θέλω νὰ πῶ, γιὰ νὰ γίνῃ δικός μου. Ὁ κοσμοπολιτισμὸς γιὰ μένα εἶναι μιὰ παράσταση ξένη. Μόνον μὲ τὸ λογικὸ μου μπορῶ νὰ τὴ νοιώσω, καὶ γι' αὐτὸ οὔτε μιὰ τρίχα τοῦ κεφαλιοῦ μου δὲν καταφέρνει νὰ ἀλλάξῃ. Αἰσθημα δικό μου δὲν εἶναι.

— Μὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ τῶν παιδιῶν σου αἰσθημα. Οἱ συγκαιρινὲς οἱ εὐκολες, τὰ βιβλία τὰ ἀναρίθμητα, εἰ γλώσσες πού μαθαίνουμε...

— Ναί, τὰ ξέρω αὐτά. Ἴσως νὰ εἶναι ἔτσι. Θὰ πρέπει νὰ τὰ πάρω ἀπὸ μικρὰ στὴ Παρίσι τὰ παιδιὰ μου, νὰ μὴν τὰ μάθω τὴ γλώσσα τους, νὰ μὴν ἀκούν τίποτα ἑλληνικὸ γύρω τους, δηλαδὴ νὰ τὰ ἀναθρέψω ἔξω ἀπὸ τὴ Ρωμιοσύνη καὶ ἀπὸ κάθε πατρίδα μὲ δασκάλους κοσμοπολίτες, σὲ δέκα γλώσσες, καὶ νὰ τὰ ταξιδεύω ἀπὸ τόπο σὲ τόπο εἰς τους τὰ νειάτα. Ἡ θύμησις ἀπὸ τὰ παιδιὰτικὰ τους χροῖα νὰ πρέπει νὰ μὴν εἶναι ἑλληνικὴ, μὰ οὔτε καὶ γαλλικὴ γιατί δὲν εἶναι σκοπὸς νὰ τὰ ἀρπάξω ἀπὸ τὸ βράθυρον μιᾶς πατρίδας γιὰ νὰ τὰ ρίξω σ' ἄλλης πατρίδας τὴν καταδύθρα. Ἄν τὰ δικὰ μου τὰ νειάτα δὲν ἦσαν ἑλληνικά, ἴσως δὲ ἦν ἦσαν Ἑλλήνας καὶ γώ. Ἡ πατρίδα τὸ περισσότερο εἶναι ἡ θύμησις ἀπὸ τὰ νειάτα. Ἐπειτα ἔρχονται οἱ κληρονομικὲς αἰτίες καὶ ἄλλα. Μὰ πὺθ νὰ κάνω τὰ παιδιὰ μου κοσμοπολίτες ἀπὸ ἐγὼ δὲν εἶμαι καὶ ἀπὸ δὲν αἰσθάνομαι πὺθ ὁ κοσμοπολιτισμὸς εἶναι καλλίτερος ἀπὸ τίς πατρίδες; Νὰ φύγω ἀπὸ κοντὰ τους καὶ νὰ μὴν τὰ ξαναδῶ πιά, γιὰ χάρι, τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ; Εἶναι περιττὸ. Ἐρεῖς λοιπὸν πὺθ ἢ τὰ ἀναθρέψω τὰ παιδιὰ μου; Θὰ τ' ἀφήσω νὰ γεννηθοῦν ἔπου γεννηθοῦν, ἢ τ' ἀφήσω τὰ λόγια μου νὰ πέφτουν ἐπάνω τους ὅπως τύχει, ἢ τ' ἀφήσω τὸ παράδειγμά μου καὶ τὸ γύρω κόσμον νὰ τοὺς ἐπηρεάσει ὅπως θέλει, μονάχα θὰ προσπαθῶ νὰ ξυπνήσω μέσα τους ὅ,τι ζωὴ ἔχουν, ὅ,τι δικό τους ἔχουν, ἂν ἔχουν τίποτε ἰδιαιτέρως. Καὶ ὡς γίνονται ὅ,τι θέλουν. Μὰ δὲν μπορῶ νὰ πᾶψω ἐγὼ νὰ εἶμαι Ἑλλήνας, ἐπειδὴ τὸ θέλει μιὰ θεωρία ἢ ἓνα αἰσθημα ὅ,τι δικό μου παρὰ ξένο.

— Μὲ τὸν καιρὸ ἔμωσ θὰ γίνονται ἀνθρώποι κοσμοπολίτες. Τὰ ἔθνη εἶναι σωρὸς ἀπὸ ἀνθρώπους πού ζοῦν μαζί, ἀνθρωπομαζώματα. Ἀπότου τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν δὲν τοὺς εἶναι πιά καὶ τόσο ἀπαράιτητο νὰ ζοῦν μαζί, χάνεται σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ ἀντίληψη πὺθ τὸ ἔθνος εἶναι πρόσωπο, καὶ τὸ ἔθνος γίνονται κουρέλι, διαλύεται.

— Σὲ κάθε ἐποχὴ μεγάλου πολιτισμοῦ γεννιέται τὸ αἰσθημα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ἢ τὴν πολιτικὴ κούραση. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι στὸν καιρὸ τοῦ προχωρημένου πολιτισμοῦ τοὺς ἔλεγαν «Ubi bene ibi patria». Καὶ κείνον τὸν καιρὸ θὰ βρίσκονταν μερικοὶ πού θὰ ἔλεγαν αὐτὰ πού λὲς καὶ σὺ ὕστερα ἀπὸ τὸσους αἰῶνες. Οἱ θεωρεῖς σου δὲν εἶναι οὔτε κἀν καινούριες. Ὅμως ὕστερα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἦλθαν καὶ ἄλλα ἔθνη καὶ ἔζησαν καὶ πολέμησαν ἀναμεταξύ τους καὶ τὰ ἐχώρισαν σύνορα κρατῶν. Πὺθ ὁ κοσμοπολιτισμὸς εἶναι μονάχα ἓνα ἀπὸ τὰ φαινόμενα κάθε πολιτισμοῦ, δὲν τὸ βλέπεις;

— Εἶσαι πατριώτης, μπράβο σου.

— Σ' εὐχαριστῶ, ἀλλὰ «πατριώτης» δὲν εἶμαι. Πολλοὶ μὲ λέν ἔτσι, καὶ ἄλλοι θὰ μὲ ὀνομάζουν ἴσως «φιλόδοξο». Μὰ δὲ μὲ μέλει. Ἄν πήγαινα τώρα στὴ Μακεδονία νὰ παλέψω μὲ τοὺς Βουλγάρους θὰ ἔλεγε ὁ κόσμος: «Τὶ πατριώτης!» Ὅμως δὲ θὰ πήγαινα ἀπὸ φιλοπατρία στὴ Μακεδονία, καὶ εἶναι τόσο μπερδεμένες οἱ αἰτίες πού μὲ ἀναγκάζουν νὰ ἐνεργῶ σὲ κάθε περίστασις ἔτσι ἢ ἄλλοιως, πού δὲν μπορῶ νὰ τίς ξεδιαλύσω καὶ χαίρομαι γι' αὐτό. Αἰσθάνομαι ὄλο τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἀκατανόητα καὶ μπερδεμένα ἐλατήρια τῆς ζωῆς. Μ' ἀρέσει νὰ μὴ δόνομαι νὰ ἐξηγήσω καλὰ καλὰ μιὰ πράξη μου. Χάνεται ὁ πλοῦτος τῶν αἰτιῶν, ἔτσι προσπαθῶ νὰ τίς ἐξηγήσω. Τὶ φτωχὴ πού εἶναι κάθε ἐξήγησις καὶ τί πλοῦσις ἢ ζωὴ! καὶ δροσερὴ καὶ ζουμερὴ καὶ ἀνεξάντλητη, ἀναρχὴ καὶ ἀτέλειωτη, ἀπεριόριστη, ἀνυπολόγιστη, μυστικὴ, ἀνίστασθη, ἀναρχικὴ καὶ ἀνεξήγητη, γεμάτη μύθους καὶ προβλήματα, εἰρωνικὴ καὶ σκληρὴ, τραλλί, μεγαλόδωρη καὶ ἀδιάφορη, ἀνοιχτοχέρα καὶ κακὴ...

— Λοιπὸν γιατί θὰ πήγαινες στὴ Μακεδονία, ἀπὸ ἡ ζωὴ εἶναι τόσο πλατειά καὶ πλοῦσις, καὶ ἀπὸ δὲν τὴ στενεύεις μὲ πατριωτικὲς στενοκεφαλίες;

— Σὲ κάποιον κάμπο, τριγύρω κλεισμένον μὲ σύνορα, πού τὸν λέν οἱ ἀνθρώποι πατρίδα, ἐκεῖ γεννιέται, ἐκεῖ εἶναι θαμμένοι οἱ πατέρες μου, ἐκεῖ ἀπὸ

μικρὰς ἀνατράφηκα καὶ μεγάλωσα. Κάθε θύμησις τοῦ κάμπο αὐτοῦ εἶναι δική μου θύμησις. Τὰ νειάτα μου εἶναι μιὰ θύμησις, βαφειὰ καὶ στερεὰ πού δυναμόνει μέσα μου τὴν πατρίδα. Στὸν κάμπο αὐτὸν βρέθηκα καὶ μένω, πότε γερός καὶ πότε ἀρρωστος. Στὸν κάμπο αὐτὸν περπατῶ, τρέχω, περιδιαβάξω, χαίρομαι, στενοχωριόμαι, ταρᾶζομαι καὶ βαρυσόμαι, καὶ κοιμῶμαι. Σ' αὐτὸ τὸν κάμπο λιάζομαι καὶ ζεσταίνομαι, ἢ κρυώνω καὶ βρίσκω σπηλιές γιὰ νὰ χωθῶ καὶ ροῦχα γιὰ νὰ ντυθῶ ἢ ἴσκιους σὰ σὺδεντρα καὶ δροσερὰ νερά. Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ κουνιοῦμαι, στὸν κάμπο αὐτὸν κουνιοῦμαι, μὲ δρασκελιές μικρὰς ἢ μεγάλας καὶ ἀνακατόνομαι σὲ ἀνθρώπινα καμώματα γιὰ νὰ ταρᾶζομαι περισσότερο καὶ ἔπειτα νὰ καθαρίζομαι, νὰ βγαίνω σάν τὸ χρυσάφι ἀπὸ τὴ φωτιά. Τί ἄλλο εἶναι ἡ πολιτικὴ γιὰ μένα παρὰ ἓνα καθαρτικὸ; Εἶναι καὶ ἄλλοι κάμποι στὴ γῆ ἐπάνω, μὰ πού ἄλλου, ποῖός ἄλλος κάμπος εἶναι πὺθ στολισμένος μὲ θύμησις παλιῆς καὶ νέας; Ποῖός ἄλλος κάμπος εἶναι πὺθ παρδαλός, πὺθ ζωντανός, πὺθ πλούσιος σὲ γραμμὲς καὶ ἴσκιους καὶ δροσιές, καὶ χρώματα, παλάτια καὶ οἷονα; Γιατί νὰ διαλέξω ἄλλον κάμπο; Εἶναι καὶ ἡ γῆ ὀλάκερη κάμπος, μὰ ἐπειδὴ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλος γιὰ τὸν κάθε ἀνθρώπον, βάζει ὁ καθένας σύνορα ὡς ἐκεῖ πού φτάνει τὸ μάτι του, καὶ μέσα στὰ σύνορα αὐτὰ ζεῖ μὲ τοὺς τριγυρινοὺς του πού, μὲ τὸ νὰ ζοῦν πολὺν καιρὸ μαζί τοῦ ἴδιου κάμπο, γίνονται συγγενικοὶ του. Ἀπὸ ὑπάρχει ἡ πατρίδα μου—τὴν ἔχω ζωντανὴ μέσα μου—γιατί νὰ μὴν τὴν προτιμήσω ἀπὸ ἕλες τίς ἄλλης πατρίδες; Τὸ νὰ ζῶ μέσα στὸ ἔθνος μου δὲ θὰ πεῖ πὺθ εἶμαι πατριώτης. Ζῶ ἔτσι γιὰ τὸ ἔθνος μου, ἀλλὰ μέσα στὸ ἔθνος μου. Γιατί νὰ τ' ἀφήσω; Ὅλα τὰ ἔθνη μοιάζουν ἀναμεταξύ τους—ἀνθρωπομαζώματα—καὶ δὲν ἀξίζει νὰ διαλέξῃ κανεὶς ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ γεννηθῶ μέσα στὸ ἑλληνικὸ τὸ ἔθνος καὶ εἶμαι καὶ περήφανος, τοῦ μένου πιστός.

(Ακολουθεῖ)

ΓΛΑΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

ΛΟΞΟΙ ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΙ

Πουλιέται στὰ γραφεῖα μας ὁρ. 2.

πειτα, σιγὰ σιγὰ, ὁ φωτεινὸς κύκλος πλαταιναι, μεγαλώνει, κατεβαίνει στους κάμπο, φωτίζει καὶ τὴ μάζα τὴν πυκνὴ τῶν ἀνθρώπων. Μὰ ὅσο ὠριμάζει ἡ Ἰδέα καὶ γίνεται χτήμα τοῦ πλήθους, τόσο εἶναι πιά ὠριμὴ νὰ γίνῃ καὶ ψευτιά. Ἀλλάζει μὲ τὸν καιρὸ ἡ Ἀλήθεια, μετατοπίζεται καὶ φεύγει καὶ ἀφήνει στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀπατηλὴ μορφή της—τὴν ψευτιά. Ἡ καινούρια Ἀλήθεια ἀποκαλύπτεται καὶ πάλι στους Ἐκλεχτούς, αὐτοὶ τὴ διακηρύσσουσι καὶ βρίζονται, ὡστόσο τὴν ἀναγνωρίζουσι τὸ πλήθος, ὅποτε ἔμωσ πιά ἔχει γίνῃ ψεμα. Ἐτσι πάντα, ἔτσι αἰῶνια. Ἡσκιος ἢ ἀλήθεια πού πάντα μπροστὰ μας πάει καὶ μᾶς ξεφεύγει. Τάνταλος ἢ ἀνθρώπινη ψυχὴ.

— Θέ μου! φώναζε ὁ δύστηνος Ὀρέστης, κρατώντας τὸ κεφάλι του καὶ σκῦβοντας ἀπάνω ἀπὸ τὴν Καινὴ του Διαθήκη, πόσο φριχτὸ εἶναι τὸ θέαμα τῆς Ζωῆς! Μάταια, ὅλα μάταια! Τοῦ κάκου φωνάζουσι οἱ Πρόδρομοι, τοῦ κάκου τὰ πλήθη τρέχουσι ἔξω τους. Τὴν ὥρα πού φτάνουν τὴν ἀλήθεια, αὐτὴ τοὺς φεύγει ἀφήνοντας στὰ χέρια τους τὴν ψευτιά!

Κ' ἐπίασε τότε ὁ Ὀρέστης τὴν Καινὴ του Διαθήκη πού εἶχανε πιά τελειωμένη καὶ ἔτοιμη καὶ τὴ

σῆκωσε ἀπᾶνω στὰ χέρια του, ὅπως σηκώνουσι τὸ κίτρινο κορμὶ τῆς πεθαμένης μας ἀγάπης. Δυὸ δάκρυα μεγάλα ἀργοκυλίσανε στὰ μάγουλά του καὶ σταματήσανε ὀλόπικρα στὶς ἄκρες τῶν χειλιῶν. Σηκώθηκε. Χλωμός καὶ τρεμάμενος σὰ νῆκανε φονικό. Κύταξε δεξὰ καὶ ζερβά κινένας μέσα στὴν κάμερα. Ἡ Χρυσούλα στὴν κρεβατοκάμερα κηθότανε μόνη—ποιὸς ξέρει τί ἔκανε, θάκλαιε ἴσως. Τὸν εἶχε ἀφήσει μόνον, γιατί εἶχανε τόσο ἀνήτυχος ἀπόψε ὁ Ὀρέστης, πού δὲν μπορούσε κανένα νὰ ὑποφέρει κοντὰ του. Κύταξε ἀπὸ τὸ παράθυρον. Τὰ ἄστρα ὠραία καὶ σιωπηλὰ ἀποπάνω του. Ἐκαμε δυὸ τρία βήματα πρὸς τὴ φωτιὰ πού ἀνκφε σὲ μιὰ γωνιά τῆς κάμερας. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ σκῦψει καὶ νὰ δεῖ ἐκεῖνον πού κρατοῦσε μέσα στὰ χέρια του. Ἐτσι ὅταν σκοτώνουσι τὴν Ἀγάπη μας, δὲν τολμοῦμε νὰ τὴν κυτάξουσι, γιατί, τὸ ξέρομε, τὸ χέρι μας θὰ παρλύσει καὶ ἡ δυνάμη μας θὰ χαθεῖ. Ἐπεσε σὲ μιὰ καρέκλα μπροστὰ στὴ φωτιὰ κουρασμένος. Σὰ νὰ ἔρχότανε ἀπὸ πολὺ μακριά. Τώρα δίσταζε. Πὺθ ν' ἀπλώσει τὸ χέρι του καὶ νὰ σκοτώσει τὸ παιδί του; Ἐσκυψε καὶ ἤθελε νὰ κλάψει, μὰ δὲν μπορούσε. Ἄν ἔκλαιε, τὸ παιδί του θὰ σωζότανε. Οἱ φλόγιες ἀντιφεγγιές πέσανε ἀπάνω στὰ

μαλλιά του καὶ στὰ χέρια του καὶ ὁ καθρεφτης πού εἶχανε ψηλὰ ἀπέναντι ἐκκίε ὄλος Ἀνεβοκατέβαιναν οἱ φλόγιες, σὰ ν' ἀναπνεύανε. Σὰ νᾶσανε πράγματα ζωντανὰ καὶ ἀχόρταγα. Ἀξαφνα ἡ Χρυσούλα ἀπὸ τὴν ἄλλη κάμερα σηκώθηκε, ἀνήσυχη, τί ἔκανε ὁ Ὀρέστης καὶ δὲν ἀκούγότανε. Ἡ καρέκλα τῆς ἔτριξε, τὰ βήματα ἀντηχήσανε βριαῖα μέσα στὴ σιωπὴ. Κι ὁ Ὀρέστης ἀνακινήθηκε καὶ χωρὶς νὰ σκεφτεῖ γρήγορα γρήγορα γιὰ νὰ προρτάσει, πέταξε τὴν Καινὴ του Διαθήκη μέσα στὴ φωτιὰ. Καὶ σηκώθηκε. Ἐτρεμε ὄλος σὰ νῆκανε φονικό. Οἱ φλόγιες τώρα θεριέψανε, χαρούμενες, χορευτές, τραγουδώντας. Ὅλη ἡ κάμερα ἔλαμψε. Κι ὡς μῆτις μέσα ἡ Χρυσούλα, σκεπάστηκε ἀπὸ τίς ἀντιφεγγιές καὶ ἔλαμψε καὶ ἐκείνη ὅλη. Τὸ χνοῦδι τοῦ προσώπου της καὶ τῶν χειρῶν φωτίστηκε σὰ βελούδο ξανθό. Ἡ ρόμπη της ἢ τριανταφυλλιά γέλασε ὅλη καὶ μόνον τὰ μάτια της ἀνοιχτήκανε γυαλιστερὰ καὶ τρομαγμένα καὶ τὰ χέρια της ἀπλωθήκανε παρακαλώντας ἀπελπισμένα.

— Ὀρέστη, τί ἔχεις; Γιατί τρέμεις; Τί ἔκαμες;

— Τίποτα... τίποτα... τίποτα...

Ἐτρεμε, σὰ νὰ κρύωνε. Τὰ σαγόνια του χτυ